407

NATIONAL ARCHIVES

407
PĀDRĀKAR (Maṇīlāl)
Rāṣṭrīya rāsa kuñja.
Mumbāī: Jamanādāsanī Kampanī, [1930].
48 p. 18 cm.
Nationalistic songs.
NAI 3071-73
PP Guj B 8; PIB 34/7

P.Q. 34/7

રાષ્ટ્રીય રાસ કુંજ

પા ૬ રા ૬ ૨

B.M.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

કિંમત ૪ આના

પ્રકાશક

સી. જમનાદાસની કંપની: બુકસેલર્સ: મુંબાઇ ૨

પ્રત ૨૦૦૦

ભારતનો યૂવાન

ઉલ્લાવે ઘ્રહ્મઘ્રહ્માંડો, ઘૂઘવતા સાયર સમાં.
ઉલ્લવે દશ દિશાઓને, ડૂંગરો થડકાવતા.
કેશરીઓ શૂરા પૂરા, અહિંસા સત્ય સેવતા.
યૂવાનો દેશના લાવે, મણિ સત્ય સ્વરાજને.

આવૃત્તિ પહેલી

મુદ્રક હરિલાલ વલ્લભદાસ :: શ્રી હરિ-હર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ
૧૮૧, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, ફોર્ટ મુંબઇ ૧.

ARCHIVES OF INDIA
NATIONAL ARCHIVES

બે બોલ

દેશના મૂક્તિ યજ્ઞમાં સૌયે રાષ્ટ્રવાસી પોતાની સેવા–સર્વસ્વ અર્પેજા કવિની કલમ, વક્તાની જીભ, વિચારકના વિચાર, ધનિકનું ધન અને બળવાનનું બળ એ સૌ અત્યારે તો ફફડી ઉઠેજને? તો પછી મહારી કલમ પણ કેમ ઝંપે? તેણે રાષ્ટ્રીય રાસ આલેખ્યા અને દેશને ચરણે એ નૈવેદ્ય ધર્યું.

પુરૂષ, પ્રાણ છે આત્મા છે, ચૈતન્ય છે. સ્ત્રી પ્રકૃતિ–મહાશક્તિ, ચેતના છે. એ મહાશક્તિ પુરૂષમાં અનન્ત ચૈતન્યના ઓધ ઉભરાવે છે, તેના નીરાશ હૃદયમાં આશાની અનાદિ અનન્ત ચેતનવન્તી ચીણગારીઓ ચેતવી તેનામાં કર્તવ્ય પ્રતિપાલનની દિવ્ય સ્ફૂર્તિ પ્રકટાવે છે.

મહાશક્તિ વિના કયું રાષ્ટ્ર સાધ્ય સાધી શકયું? ઇતિહાસનું અવલોકન પૂરવાર કરે છે કે રાષ્ટ્રોનાં ઘડતર અને વિનાશમાં મહિલા મહાશક્તિ એ આદિ અનાદિ મુળ છે. આજે ભારતને આંગણે મંડાયલા મુક્તિ–યજ્ઞમાં એ મહાશક્તિ જોડાજોડ પણ અજોડ–અજેય–નિડર–નિર્ભર ખડી છે, અને એ કાંગલી ગણાતી નારી, નરસિંહોને પડકે નામર્દોને મર્દ બનાવતી પ્રબળ પડકાર અને કર્તવ્યના લલકાર લલકારે છે.

કવિ–અને મહાશક્તિ બન્નેયે ધુધવતા સાગર જેમ આશા અને વિજયના મહા ચમકાર વડે રાષ્ટ્ર આકાશને ઊજાળ્યું છે. ઉજાળે છે–ઉજાળશેજ.

પ્રભાતફેરી–નગરફેરી–નગરકિર્તન—સાયંફેરી–એ રાષ્ટ્રયુદ્ધમાં અનંતબળ દેવાની પ્રભુને કરાતી આર્જવભરી આજીજી છે. સુતા સિંહોને ઉઠાડનાર રણભેરી છે. ચેતનના જવલંત જ્યોતિ વડે ભીરૂ–સ્વાર્થી–મદાંધ હૃદયમાં કર્તવ્ય ચમકાર ચમકાવનાર વિદ્યુત છે. એ આદિ અનાદિ પૂણ્યપ્રથા છે. ભગવાન વીર–રામ–કૃષ્ણ પૃથુ પ્રતાપ શિવાજીથી ઠેઠ પૂણ્યશ્લોક તિલક મહારાજના સમય પર્યંત એ અબાધિત ચાલી આવે છે.

છતાં અત્યારની પ્રભાતફેરીમાં રસ–રાગ–ભાવના–વ્યવસ્થા વિનાનાં ગવાતાં ગીતોમાં યોગ્ય સુધારણાની જરૂર ધ્યાન લાગવાથી આ રાસ લખવા હું પ્રેરાયો. ભારતવર્ષનો રસપિપાસુ નારી સમાજ–એને સત્કારે, તેના રસ મ્હોરે પોતાનાં જીવન કર્તવ્ય તત્પર બનાવે–ને શ્રી લલિતજીના શબ્દોમાં:—

સજ્જત જોડાં જાત ભોગથી પરહિતમાં પરવરશે.
અડગ ધૈર્ય'ને શૌય'ભર્યાં–સંતાન હિન્દમાં સરશે.

ત્યારે દેવો અવતરશે.–
સ્વર્ગ'સમ સુંદર હિન્દ થશે.

આ અભિલાષ પ્રભુ સર્વાંગ–સત્વર સફળ કરો ૐ.

મ્હારા મિત્ર શ્રી મોહનભાઇ–સોઢા દ્વારા મ્હને ભાઇ જદુભાઇ (તે શ્રી નારાયણ મૂળજી પુસ્તકાલયવાલા) નો પુણ્ય સમાગમ થતાં તેમનાજ દ્વારા આદર્શ જીવન જીવતા રાષ્ટ્ર–અને ધર્મ'પ્રેમી શ્રીમાન્ કલ્યાણજીભાઇ કરમશી દામજીનું મિલન થયું અને આ ત્રિપુટી સ્નેહિના સમાગમ સ્મરણને અમર કરવા આ પ્રસંગ સાંપ્યો છે.

રા. ભાઇ કરસનદાસભાઇની સુચના અને ભાઇ ઇશ્વરલાલભાઇની પ્રેરણાથી ભાઇ જમનાદાસભાઇ (સી. જમનાદાસ એન્ડ કંપની, બુકસેલરો) એ આ રાસકુંજ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવા ઇચ્છા બતાવતાં મ્હેં નિઃસ્વાથ'પણે તેમને તે આપ્યાં છે. તેમનો સ્નેહ પણ ચીરાયુ હો.

મ્હારા પુણ્ય પિતાશ્રી–વકીલ મોહનલાલ હીમચંદ–પાદરાવાલા એમણે બાલવયથી રાષ્ટ્રભક્તિ ગંગાનાં પુનિત જળનું પાન મ્હને કરાવેલ ને તેજ ભાવના આ પુસ્તકમાં જીવન્ત છે. અનંત ઉપકારી પિતાનું ઋણ તો આ જન્મમાં અદા થવું મુશ્કેલ છે.

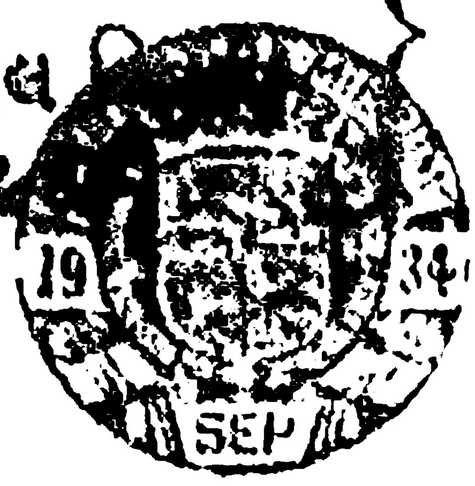
છેવટે આ રાસકુંજની પ્રસ્તાવના અત્યંત સરળભાવે–સત્વર લખી આપવા માટે ભારતમૈયાની ભક્ત સુપુત્રી શ્રી કાંતાબ્હેન ખાંડવાળા બી. એ. નો હું ઋણિ છું.

હવે પછી સત્વર પ્રકટ થનાર રણકોરી, રાષ્ટ્રીય રાસમંજરી રાષ્ટ્રિય નવરાત્ર રાસ અને રાષ્ટ્રિય લગ્ન ગીતની રાહ જોવા ગુજરાતને વિનવી ફરી મળતાં સુધી રજા લઇશ.

મુંબઇ પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ.
કાનાડી બીલ્ડીંગ
શ્રી કંસાબ્હેન મ્હેતા જેસબ્હેલ
પૂણ્યતિથી. ૧–૯–૧૯

પાદરાકર

ના જયશ્રી વિજયરંભ.

NATIONAL LIBRARY OF INDIA

૫

અર્પણ

—:o:—

રાષ્ટ્ર, ધર્મ, પ્રભુ અને સાહિત્ય-ભક્તિ ગંગાનું
પુનિત સલિલ સ્નાને ધન્ય જીવન
શ્રીમાન ભાઇ કલ્યાણજીભાઇ
કરમસી દામજી જે. પી.

તથા

તેમનાં પવિત્ર પતિભક્ત સરલ સૌજન્યહૃદયા
ગૃહરાજ્ઞિ અ. સૌ. વજ્રચુડમંડિતા
શ્રી ઝવેરબાઇ

આ આદર્શ દંપતીને
હમારા પ્રથમ સ્નેહમિલન સ્મરણાર્થ
શ્રી સહજ આનંદ પ્રાપ્તિ પૂર્વક
અર્પણ છે! !

૧૯૨૫.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

પ્રસ્તાવના

અર્વાચીન કાળની રાષ્ટ્રીય જાગૃતિને પોષક એવાં ગીતોની જે ઉણપ હતી તે ઉણપ ભાઇ મણીલાલ પાદરાકરે પુરવા અત્યંત સ્તુત્ય પ્રયાસ કર્યો છે અને જનતા તેનો આદર કરશે એવી આશા રાખું છું.

આજકાલ પ્રભાત ફેરીઓ રાષ્ટ્ર ચળવળમાં સારો ભાગ ભજવે છે છતાં ગુજરાતી સાહિત્યમાં સારા ગણાતા એવા કવિઓની ઉદાસીનવૃતિ હોય એમ જણાય છે પણ ભાઇ પાદરાકર આ આક્ષેપમાંથી બચી જવા સમર્થ નિવડયા છે માટે તેમને અભિનંદુ છું.

રાષ્ટ્રીય ગીતો કેવાં હોવાં જોઇએ એ વિષે ચર્ચા કરવાનું આ સ્થાન નથી છતાં મારે કહેવું પડશે કે ભાઇ પાદરાકરનાં ગીતો વાંચ્યા પછી મને સંતોષ થયો.

હું ઇચ્છું છું કે બધાય ઉગતા અને પ્રૌઢ કવિઓ જોડેલી તકે આવા પુસ્તિકાઓનાં પ્રકાશન કરી રાષ્ટ્રીય સાહિત્યમાં વૃદ્ધિ કરે.

કાન્તા ખાંડવાળા

CHIMESOF NATIONAL ARCHIVES INDIA

૨૧. પાદરાકર કૃત રસભર પુસ્તકો વાંચ્યાં ?

સાકી (નવલકથા) નવજીવન (નિબંધ સંગ્રહ) પ્રણય-મંજરી. શ્રી દેવચંદ્રજી જીવન અને ગુજરી સાહિત્ય. શ્રી દેવચંદ્રજી વૃહત્ જીવન. શ્રી બુદ્ધિસાગર સુરિજીની ગુજરી સાહિત્ય સેવા. સૌભાગ્યસિંધુ, લગ્નગીત, લગ્નગીત અષ્ટિ-માળા, રાષ્ટ્રિય રાસકુંજ.

સત્વર પ્રકટ થશે.

રણભેરી. રાષ્ટ્રિય રાસ મંજરી, રાષ્ટ્રિય નવરાત્ર રાસ, રાષ્ટ્રિય લગ્નગીત.

લખો—પાદરાકર, પાદરા. (ગુજરાત)

રાસ તથા ગરબાનાં ઉત્તમ પુસ્તકો:

નાના નાના રાસ	૧—૦—૦
રાસ મંજરી	૦–૧૨—૦
રાસ સંગ્રહ (કન્યાખંડ)	૦—૮—૦
રાસચંદ્રિકા	૦–૧૪—૦
રાસ તરંગીણી	૦–૧૦—૦
બાલા ગીત મંજરી	૦—૪—૦
ગૌરીનાં ગીતો	૦—૮—૦

તે શીવાય દરેક જાતનાં પુસ્તકો માટે આજેજ લખો:

સી. જમનાદાસની કંપની

બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઇ ૨.

ARCHIVES OF INDIA

૮

હિન્દ મૈયાની આરતી

[રાગ–જય દેવ–જય દેવ–]

જય માત ! જય માત ! જય ભારતી માતા ! જય ભારતી !
દેવ દેવી ! ભારતી સૌ ! તહારા ગુણ ગાતા ! જય માત !
ગિરી–નદી–નગર અપાર ! વિસ્તાર્યાં માતા ! વિસ્તાર્યાં !
સદા સોહાગણ ! દેવિ ! સુખશાંતિ કુલ ધાર્યાં ! જય માત !
ગુજરાષ્ટ્ર સોરાષ્ટ્ર ! મહારાષ્ટ્ર બંગે ! મહારાષ્ટ્ર !
કચ્છ મરૂ મદ્રાસે, ખેલો મા ! રંગે ! જયમાત !
અક્ષયપાત્ર તુજ હાથ ! જગ જીવન આપો ! જય જીવન !
અમૃત વર્ષા વરસો ! શાંતિ–શાંતિ સ્થાપો ! જય માત !
શક્તિ ચંડી અવતાર ! ભવાની ! બહુ નામી–ભવાની
ખપ્પર ધારી ખેલો ! પ્રલય ઘેલ ! માજી ! જય માત
મા ! ભારત પડકાર ! મુક્તિ રણે દીધા–મુક્તિ
યુગે યુગે વીર પ્રસૂતા ! ક્રાંતિ સ્તંભ કીધા ! જય માત
શાં ધરીયે નૈવેદ્ય ! પ્રાણ ધર્યા ચરણે ! પ્રાણ
ભક્તિમય મા તુજ છાંયા ! હુલે જીવન મરણે જય માત

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

રાષ્ટ્રીય રાસ કુંજ

ભારતી મૈયાને વંદન

[રાગ–પ્રભાતીયાનો]

મંગળ પહોર પ્રભાતના–લઇએ પ્રભુજીનાં નામ.
સ્વર્ગિય નંદનવન સમા–ભારત ચરણે પ્રણામ. મંગળ
તેત્રીસ કોટિ બાલુડાં, ગાતાં જેહનાં ગાન.
દેવ દેવાંગના સ્વર્ગથી, આવી નમતાં તમામ. મંગળ
હિમગીરી ગીર સહ્યાદ્રી શા, ગીરીવર તણાં ધામ,
ગંગા યમૂના પખાળતી, પાય લેતી વીરામ. મંગળ
ભાર અઢાર વનસ્પતિ, અમૃત જળ અન્ન ઠામ,
ત્યાગી તપસ્વી યોગીઓ સાધે યોગને ધ્યાન. મંગળ
જન્મભૂમિ રામ કૃષ્ણની, સતી સીતા સમાન,
શૂરા ક્ષત્રિયથી સોહામણી, અમ જીવન પ્રાણ. મંગળ
અક્ષય પાત્ર ઉન્નત શિરા, વિશ્વે ઉજવળ નામ.
કાંઇક રાષ્ટ્રે તુજ ચરણમાં બેસી લીધાંતાં જ્ઞાન. મંગળ
દેવદુલારો નયનમણિ–રિદ્ધિ સિદ્ધિની ખાણ
મણિમય હિન્દે જન્મીયા, એજ જીવન દેહાણ. મંગળ

ARCHIVES OF INDIA NATIONAL

૧૦

વંદેમાતરમ્

[હરિગીત–ભૈરવી સોહીની–રાગ]

વંદન! સુકોમળ શાંત રસભર–મંત્ર વંદેમાતરમ્,
નંદનવને સૂર ગુંજતો–અદ્‌ભુત વંદેમાતરમ્. વંદન
ગુજરાત–બંગ–મરૂભૂમિ–સૌરાષ્ટ્ર ને મહારાષ્ટ્રમાં–
મદ્રાસ–કર્ણાટક પુકારે કચ્છ વંદેમાતરમ્. વંદન
મોંવામૂલો એ મંત્ર જગવે–જ્યોત નવલખ અંતરે,
મા ભારતી ભક્તિ ભભક બસ એજ વંદેમાતરમ્. વંદન
ઇતિહાસ ભારતના વીરોનો–પૂણ્ય ગાથા ત્યાગની,
બલિદાનનો કીર્તિ કથા–ગાનાર વંદેમાતરમ્. વંદન
સુંદર લીલુડી વાડી સ્વર્ગિય–સૌરભે મ્હેંકી રહી,
જ્યાં દેવ પણ રમતા ફરે–ગીત ગાય–વંદેમાતરમ્. વંદન
સ્વાતંત્ર્ય કાજે શિર' અર્પ્યાં વીર હસતા હોંસથી
એ કેશરી પડકારતા રણ મુકિત વંદેમાતરમ્. વંદન
આજે ચરાચર ને રગે રગ વ્યાલ વૃદ્ધ યુવાન સૌ.
નરનારી બાળક પળ પળે પોકાર વંદેમાતરમ્ વંદન
કાયર બને ભડવીર–વીરો થેકતા મુકિત રણે.
અર્પે' નિજની માળ–એકજ મંત્ર વંદેમાતરમ્. વંદન
દેવે સજેલો ને ઝીલેલો દેશ આખાયે ખરો,
મણિમય અમારો પ્રાણ ને સર્વસ્વ–વંદેમાતરમ્. વંદન

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

વંદેમાતરમ્

[પ્રભાતી–રાગ]

ભારતી ભાંડુ ! પ્રરમ પ્રેમથી ! વંદેમાતરમ્ બોલો રે !
રગરગમાં ઉલ્લાસ ભરી એ ! પરમમંત્રથી ડોલો રે ! ભારતી.

પરમ શાંતિને પૂર્ણ ભક્તિથી ! કોયલ કંઠે બોલો રે !
દિલ દેવળમાં મા–પધરાવો ! લ્હાવો એજ અમોલો રે ! ભારતી.

સ્વર્ગશ્રેષ્ઠ–દેવોએ જેના–ચરણ ચૂમતા હોંશે રે !
ઋષિ મુની રાજા વીર ફકીરને માનો સાચો બોળો રે ! ભારતી.

ભારત દ્વાર પ્રભુ જ્યાં પ્રકટે ધરા ધ્યાની યોગીની રે !
પાઠ ભણાવ્યા–જગત ઝુલાવ્યું જગ જીવનનો ઝોલો રે ! ભારતી.

એજ મંત્ર આરાધક કાજે વીરો ભભૂતિ ચોળો રે !
વંદેમાતરમ્ ! વંદેમાતરમ્ ! બોલો ! મંત્ર અમોલો રે ! ભારતી.

પવિત્રતા ને પૂજ્યભાવથી ! ભક્તિ કુચોળાં ઘોળો રે !
અદ્ભુત–મોંઘો દિવ્ય મંત્ર ! સૌ વંદેમાતરમ્ બોલો રે ! ભારતી.

ભવ્ય ભારતી જગત જનુની વીરપ્રસૂ બિરદાલી રે !
મણિમય મૈયા ચરણે ભાંડુ સૌએ મસ્તક ઢોળો રે ! ભારતી.

ARCHIVES OF INDIA
NATIONAL

સ્વરાજ્ય મુરલી

મારૂ તન મન ધન હરનારી મોહન સ્વરાજ્ય મૂરલી તમારી.
એણે ઘેલાં કર્યાં નરનારી, મોહન સ્વરાજ્ય મૂરલી તમારી.

મુડી હાડકાં તો પણ ગાંધી સાચો યુગ અવતારી–
અનંત આત્મબળ ફુંક મારતાં બંસી ઉઠે પોકારી:–માર.

સૂર શ્રવણથી રગરગ જાગે સ્વદેશ ભક્તિ સિતારી
એ મૂરલીના તાને જાગ્યાં સૌ ભારત નરનારી. માર.

જોશ જુવાનીનો જગવી દે—ચેતનની ચીણગારી
મડાં મર્દ બની ખંખારે, શી ગાવું બલિહારી માર.

વીર પ્રસૂ ગુજરાત કપાળે કલંક નિર્બળ ભારી.
મુરલી નાદે ગુજરે જાગ્યા વીરશ્રીને સંભારી માર.

દિવ્ય નાદ જળ સ્થળમાં વ્યાપ્યો, ઘરઘર ને નરનારી
માત ભારતી બેડી તોડવા, જોશ જગાવણહારી માર.

ડરને છોડી માયા મોડી સ્વાર્પણ મંત્ર સંભારી
સત્તા જૂલ્મો સળગાવીને મસ્તક દે ઉતારી માર.

નર–સિંહો, સિંહણ બની અબળા, ફાળ ભરે પડકારી
રણચંડી રણહાક વગાડે, એ મૂરલી ધુન ન્યારી. માર.

બળાવ મોહન બંસી તમારી આત્મ શક્તિ અવતારી.
ભારતમાં રગરગ ચેતવજે, દેશભક્તિ ચીણગારી. માર.

—એક ચિત્તથી મૂરલી શ્રવણ્યો, ભારતનાં નરનારી.
મસ્ત બની મુક્તિ મણિમય લે, અમર આશ અમારી. માર.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૧૩

માતૃભૂમિને નમન

[રાગ–પ્રભાતીયાનો]

માતૃ ભૂમિ હિન્દ માવડી, મારી આંખોનો તારો,
જન્મ દીધો, અન્ન જળ વડે, પ્રાણ પોષ્યો અમારો. માતૃ
તુંહારે ખોળે ઝુલ્યા માવડી, ગાઉં શા ઉપકારો ?
સાચી સોહાગણ સર્વદા, દેહ ઉજ્વળ તુંહારો ! માતૃ
માડી મહારથી કૃષ્ણ શા, તુંહારા બાળ કુમારો,
પૃથુ પ્રતાપ શિવાજી શા, પ્રસવ્યા તુંહે હજારો. માતૃ
દેવી ! ભવાની તું ચંડિકા, તુંહારા વજ્ર પ્રહારો !
વિશ્વ ઝુકયુ તુજ ચરણમાં, આજે પલટાયો વારો. માતૃ
દિવ્ય પ્રભા કળા કાન્તિને, મંદ ભાગ્ય સિતારો,
પરવશતા પડે સોંસરી, દૂર મુક્તિ કિનારો. માતૃ
ચાલ્યો ગયો માડી સિંહલો, તિલક તુંહારો દુલારો,
તુંહોયે ભારત વન ગર્જંતો, આજે મોહન તમારો. માતૃ
તેત્રીશ કોટિ બાલુડાં, માગે મુક્તિ મજારો,
હોજો મણિમય માવડી, પ્રભુ રખવાળ તુંહારો. માતૃ

ARCHIVES OF INDIA
NATIONAL ARCHIVES

૧૪

સખી સંવાદ !

[અલી સજની–કયાં રમી આવી રજની–રાગ]

સખિ શાણી ! તુજ અમૃત સરખી વાણી ! જરી બોલ–બોલ–બોલ.
ગૃહરાણી ! કયમ વદન કળા કરમાણી ? દિલ બોલ બોલ બોલ.

રણશિંગાં શાનાં ફુંકાયાં, રણ દુંદુભી કયાં ગાજે ?
પડકારા વીર કાં પડકારે, રણ નૅાબત કાં વાજે ? જરી બોલ.

મોહન મૂરલી સ્વતંત્રતાની મધુરા સૂરે વાગી
જાગ્યો દેશ મચ્યાં મુક્તિરણ, કાયા માયા ત્યાગી ! અણબોલ.

સજી કેશરી વાઘા યુવકો, ધસમસતા કયાં જાતા ?
નવલ નૂર નિતરે બહેનો સૌ, કયાં જાતી ઘરખાતાં જરી બોલ.

સપ્તરસ સંગ્રામે હોમાયાં, અનંત નર ને નારી
હવે કાયદા ભંગ કરી, સ્વાપંગુની કરી તૈયારી ! અણબોલ.

સત્તાધારી લાઠી લઇને, અસંખ્ય ઘોડે ચઢીયા
હારો હાર સડક રોકી, આ થાણું શાનાં પડીયાં ? જરી બોલ.

લાખોના સરધસને રોકી, હુક પ્રજાના પ્રજાળી
નરનારી બાળક વૃધ્ધોને, મારી દેશે બાળી ! કર તોલ !

કહે કોણ સેના નાયક છે ?, શા માટે સૌ આ છે ?
અનંત ભોગ આ ભારતી ચરણે, શાને માટ ધર્યા છે ? જરી બોલ.

મુઠી હાડકાં સંત સમોવડ, ગરજો મોહન ગાંધી
સ્વતંત્રતા ને સ્વરાજ્ય લેવા, મંગળ ઘડિ પળ સાધી અણબોલ.

દેશ સેવિકા ભારત માની, ધન્ય જીવન તુજ જાણું
મણિમય મુક્તિ તણા રણ ઘરે, હોમાઉ ધન્ય એ ટાણું અણબોલ.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૧૫

નાથ ! ફરી દઇ દે !

[અલબેલી અંબેમાત–રાગ]

ચેતત ચીનગારી એક,–નાથ દઇ દેને !
નિર્માલ્ય જીવન રસહીન, ફરી ભિંજવી દેને !

અમોઘ બુદ્ધિ તણા ચમકારા, એક વાર ચમકાવ રે !
દિલ ધબકારા ચેતનવન્તા, ફરી પ્રભુ ધબકાવ ! નાથ દઇ દેને.

નવજીવનથી રંક જીવન આ, પ્રભુ પુનઃ વિલસાવરે !
ઉર્મિ ઉછળતી ઉરે રમાડી, હાર્યાંને હસવાં હસાવ ! નાથ

ઝંખવાણાં નૂર અને ઉલ્લાસ આથમ્યા, ઘોરે હિન્દી ઘેરી નિન્દરે !
તેજલ અંબાર અમ્બર આશાના તાતજી, પ્રકટાવી જગવી દો હિન્દ, ! નાથ.

લીલુડી વાડીનાં કુણાં કુસુમડાં, કરમાય વારી વરસાવ રે.
ભારત બગિચો આજ સુનો જણાય છે, દિવ્ય શ્રંગારે સજાવ ! નાથ.

રસ તરસ્યા રસીકોની–તૃષા, આજ સુકાણી રસની વેલરે !
પ્રેમ પરમપરબ્રહ્મ–કૃષ્ણ-રસ, કયાં છે દેવોયે દિધેલ ? નાથ.

દેવ દુલારો દેશ હમારો–હતો તે પુનઃ બનાવ રે !
શક્તિ સ્વરૂપા હિન્દ મહિલા મણિ, કર્તવ્ય-રસે ઉભરાવ ! નાથ.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૧૬

ડંકો વાગ્યો લડવૈયા

[ડંકો વાગ્યો લડવૈયા શૂરા જાગજોરે.]

જાગો જાગો ભારત સંતાનો જાગજોરે.
વીરા જાગજોરે--નિંદ્રા ત્યાગજોરે.
મર્દો શાના ? મૈયા જેની રિમાય છે રે ! મર્દો શાના ?
પુત્રો શાના ? માતા તો લાતો ખાય છે રે ! પુત્રો શાના ?
શૂરા શાના ? અપમાને ના લજ્જાય છે રે ! શૂરા શાના ?
ઉઠો ઉઠો આ હાકલ મા ની થાય છે રે ! ઉઠો ઉઠો ?
ખેલો ખેલો ખાંડાના ખેલ ખેલાય છે રે ! ખેલો ખેલો.
વીરો ત્રાડે-દુશ્મન તો થથરી જાય છે રે ! વીરો ત્રાડે !
હસતે મ્હોડે-જીતે કે ખપી જાય છે રે ! હસ્તે મોઢે
મા-દુલારા મણિમય અમ્બર સહાય છે ! મા-દુલારા

CHINESOFT
NATIONAL ARC
INDIA

વાડી ભેલાણી

[રાગ સિંધુડો.]

કળજૂગ આવ્યો ને જામ્યાં અંધારાં–
આવ્યા ટોપીવાળા દેશ રે–ભેલાણી વાડી લીલી રે

લક્ષ્મિને શારદા ચાલ્યાં વિદેશે
ઉદ્યમ કળા લઇ સાથ રે ! ભેલાણી

સુકાણાં સોણાં શાંતિને સ્વર્ગનાં
રસકસ પરને હાથ રે! ભેલાણી

વહાણવટાંને વણજ્યા છે વેપલા.
ધરા લુખી ભુખી નાથ રે ! ભેલાણી

પ્રેમ પ્રભૂતા ભક્તિ ને ભાવના
તજ્યા ટેક તપ ત્યાગ રે ! ભેલાણી

હીરાને હેમ રૂપુ તાંબુ તણાયાં
કાંસુ પીતળ સંગાથ રે ! ભેલાણી

ચટી રાજ્યને માગણ આજ તો
ખોવાણાં બળ હથિઆર રે ! ભેલાણી

વિદેશી સંચાએ કારીગર મારીયા
દેશ બનાવ્યો બેકાર રે ! ભેલાણી

માતૃભાષા ને ભગવાન ભૂલીયા
વિસારી મેલ્યા વિવેક રે ! ભેલાણી

એવા અંધારે મોંઘેરી ભારતી.
કારમા કરે રે વિલાપ રે ! ભેલાણી

ભાંડુ ઉઠોને મૈયા પોકારતી
મુક્તિને રણમેદાન રે ! ભેલાણી

બહેની તું તો છો સિંદણની બેટડી
ઉઠ કરી લે જોહાર રે ! ભેલાણી

દીકરી હોમાય બરી માડીના કારણે
શુણી મણિ-મય પડકાર રે ! ભેલાણી

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૧૮

મોહન બંસી ધૂન

[માલશ્રી ગુંથી લાવ–રાગ]

મોહન તહારી બંસીની ધુન ન્યારી, અમને પ્રાણ થકી એ છે
પ્યારી. મોહન.

બંસી સૂરમાં સ્વરાજ્યની લ્હેરો, દેશભક્તિ પોકાર અનેરો
ગુંજે સ્વાર્પણ મંત્ર શો ઘેરો. મોહન.
મોહન મુક્તિ સિતાર બાજાવ્યો, સૂર સ્વાતંત્ર્યનો સંભળાવ્યો
જાણે દેવે સંદેશો કહાવ્યો. મોહન.
ખેંચી ચંગ નસો કીધા તાર, તન તુંબી બનાવ્યો સિતાર
લોહી–માંસ સિચ્યું લારોલાર મોહન.
દેશ કાજે હોમાયો તું આખો, લોક શૂણે સિતાર એ લાખો
મોહન મોંઘેરો દેશની પાંખો, મોહન
સૂતાં નરનારીને તહેં જગાડ્યાં, સાચા સ્વાતંત્ર્ય પાઠ ભણાવ્યા
બલિદાનના માર્ગ બતાવ્યા– મોહન
બંસી મોહન યોગીરાજ ગાજે, આત્મબળનાં સંગીતો વાજે
મુક્તિદેવીના દ્વારે તું જાજે. મોહન.
તહારી બંસીને તું ઘણું છતો, મોહન મૈયાનો ઉજાળ દીતો
મણિ–મુક્તિ પ્રેમામૃત પીજ્યો. મોહન

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

અમારૂ વચન

[અમે લીધી પ્રતિજ્ઞા પાળશું રે–રાગ.]

અમે બોલ્યા વચનને પાળશું રે ભલે જાન કુરબાન કદી થાય.
મરી માડીની કુખને ઉજાળશું રે !

કદી બોલ્યું અબોલ્યું ન થાય ! અમે

અમે માડીને પેટ નથી પ્હાણુલા રે !

દિ ફેરવે તે દીકરા કહેવાય ! અમે

જન્મ દેનારી હોય દુખે દુખણી રે !

કમ પુત્રોથી દેખી ખમાય ! અમે

માને અપમાન આપે જડી બેડીયો રે !

જોઈ જીવે તે પામર કહેવાય. અમે

માડી રડતી ને આંસુડાં સારતી રે !

ખાન પાન મોજ સંતાનોથી થાય ? અમે

દીધાં વેણુ આજ મુકિત કે મોતના રે !

ઝંપી બેસવાં છે આજથી હરામ. અમે

મર્દ વેણુ કાજ કુંગર ડોલાવશે રે !

એક વચનીનાં દેવો ગાતા ગાન ! અમે

વેણુ બોલ્યા ને વેદીયે હોમાયલા રે ! મણિ અમ્મર જગત

ઇતિહાસ ! અમે

૨૦

સત્યાગ્રહી જાગ

[પ્રભાતીયું]

જાગ સત્યાગ્રહી, રાત થોડી રહી, ઝટ આજાદ મેદાન ધાજે !
લાડી લ્હાણ્યું થતી, ધન્ય ઘડિ પળ જતી,
મા૨ લ્હારા વિના કોણ ખાશે ? જાગ

જેલ ખાલી પડી, ખેડી ખુંટીયે ચઢી,
તુજ વિના ચરણમાં કોણ ધારે ?
મીમીટના રોટલા, ઘાસ ભાજી, પીશે
મીઠની રાબડી કોણ પ્યારે ? જાગ

દા૨ તાડી અને વસ્ત્ર વિદેશીની,
શૉપ પીકેટીંગે કોણ જાશે ?
સોટી સાજ"ટની, ગાળ મચ"ટની,
લાઠી પોલીસની કોણ ખાશે ? જાગ

વળી વજાલા ધરાસણા મીઠું લુંટવા
જેલ જાત્રા તું વિણ કોણ જાશે ?
ઓર્ડીનન્સ તોડવા–પત્રિકા વેચવા–
તુજ વિના અન્ય કોંથી જવાશે ? જાગ

બાપુ નેહરૂ પટેલ કનુ લીલું જેલમાં–
સુખે સત્યાગ્રહીથી સુવાશે ?
દોડ ઉતાવળો ! એદી શો આવડો !
મણિમયી મુકિત વીરથી પમાશે ? જાગ

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

દેશ જાગે છે

[વાગે છેરે વાગે છે–મારા બાપુની વીરહાક વાગે છે–રામ]

જાગે છે રે ! જાગે છે ! ઉંધ્યો ભારત દેશ આજ જાગે છે.
વાગે છે રે ! વાગે છે ! મુક્તિ રણુડંકા વાગે છે !

શાંતિનાં સોણલાં તે સુખડાં સળગાવીયાં.
વૈભવ વિલાસ મુક્તિયજ્ઞ માંહી હોમીયાં
સત્યાગ્રહ જંગે સૌ ઝુકે છે. ઉંધ્યો.

લાઠીનાં લ્હાણાં અને જેલની મહેમાની !
સીમીટ ભાખરી ને ભાજીનાં પાણી.
ભારત જૂવાનીઆ ઝઝે છે ! ઉંધ્યો.

નારી સિંહણ બની કેસરીઆં ધારતી.
યુવાન વીર-સેના દુશ્મન પડકારતી.
જંગે આજાદીમાં થેકે છે ! ઉંધ્યો.

સ્વરાજ લૂંટવાને ચોળી પીવા કાયદા.
માને નહિં મીઠાં વેણ અને વાયદા.
મુક્તિ ધગશ અંગો અંગે છે ! ઉંધ્યો

મરવું-ન મારવું એ સત્યાગ્રહ આખડી.
અહિંસા યુદ્ધમાં તો રાતીયે ન આંખડી.
રગરગ સ્વાર્પણ રંગ, રંગે છે ! ઉંધ્યો.

જાગ્યુ ભારત-બાલ વૃધ્ધોએ જાગીયા.
વસ્ત્રો વિદેશી મોહ ફેશનને ત્યાગીયાં
મણિમય સ્વરાજ દેશ માંગે છે ! ઉંધ્યો.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૨૨

અમારૂ "પશુ"

[તર્જ વીરા મેરા ઘોડા-લેંગે]

માથાં ઉતારી દઇને, ભારત સ્વતંત્ર કરશું.

આંખો અમારી ઘેરી, રણજંગમાં ઉતરશું. ખપ્પર હુસીને ભરશું. ભા.

ભુખ્યા ફીરંગી આવ્યા, ભાઇ ભાઇને લઢાવ્યા, આજે હીસાબ ધરશું. ભા.

ભારત લીલુડી વાડી, પરદેશીએ બેલાડી, સજીવન ફરીથી કરશું. ભા.

ફેશન કુસંપ ફસીયા, નામદં સ્વાર્થ રસીયા, એ પાપ આજ હરશું. ભા.

માડી તું તો સોહાગણ, હતી-ને-ફરીશું એ પણ. સુખડાં સહુ વિસરશું. ભા.

સત્તાના જુલ્મ ઝાઝી, ગોળ તણી તમા શી? મુક્તિ રણે ઉતરશું. ભા.

મરવું-ન-મરવાની, છે આખડી અમારી, મરતાંય-મા-ઉચ્ચરશું. ભા.

મુક્તિ ધજા ફરે છે, માડી તું રગ રગે છે, પાછા ભણિ ન ફરશું. ભા.

ARCHIVES OF INDIA
NATIONAL ARCHIVES

૨૬

મોહનની વેણુ

[અંબા જોવાની આડીરે–મારા મનમાં છે માડી–રાગ]

મોહન વેણું વગાડી રે– હું તો ઝબકીને જાગી.
શય્યા સુતેલી આંખલડી ઘેરેલી.
કીધી બાંપુજીની વેણુંએ ઘેલી.
મોહનમંત્ર ભરેલી રે! હું તો ઝબકીને જાગી.

સમજ્યુ ન દેખ્યુની વાત સાહેલી
ખાવું પીવું ઘરબારે મચેલી.
સ્વરાજ્યની શી પડેલી રે! હું તો ઝબકીને જાગી.

વેણું વગાડી–સુતેલી ઉઠાડી.
સ્વરાજ્ય ચેતના સાચી જગાડી.
સત્યાગ્રહ લગની લગાડી રે! હું તો ઝબકીને જાગી.

વિઠ્ઠલ વલ્લભ સદ્‌બોધ સાંભળીયા,
દેશદીપક આજ જેલ જકડીયા,
ભારતી મા બેડી જડિયાં રે! હું તો ઝબકીને જાગી.

સમજીને વ્રત આજે સેવાનાં લીધાં.
મુક્તિરણ કેશરીયાં હોંશેથી કીધાં.
સર્વ સમર્પણ કીધાં રે! હું તો ઝબકીને જાગી.

ધન્ય મોહન ધન્ય વેણું તમારી.
દેશ બધાની જગાડી સુનારી.
મણિમય વેણુંએ પ્યારી રે! હું તો ઝબકીને જાગી.

ARCHIVES OF INDIA
NATIONAL

૨૪

મુક્તિ સંગ્રામ

[રાગ–પ્રભાતીયાનો]

આજ ભારત વિષે મુક્તિ રણ છે મચ્યાં–
અસૂર સામે ખડા શસ્ત્ર ધારી.
આપણે તો અહિંસાનાં વૃત આકરાં–
મૌન બલિદાનની હો તૈયારી. આજ

રાષ્ટ્રધ્વજ ગગનમાં, મુક્તિ મંત્રો ભણે
વાટય યુધ્ધે જુવે છે તમારી.
લાઠી ગોળા ચલે–મર્દ છાતી ધરે,
આંખ રાતી છતાં શાંતિ ધારી આજ

યજ્ઞ સ્વાતંત્ર્યના–દેવ દેવી તણા–
પુનિત બલિદાનની આજ વારી.
ભ્રષ્ટ કરવા મથે અસૂર સામા ધસે.
આજ થાશે કસોટી તમારી. આજ

હાથ કંતાયલા તાર સુતર તણા
દેવી હથીઆર સજવાં સંભારી
ઢાલ ધરી ત્યાગની, ખાદી બકતર સજી,
ન્યાય નીતિની તલ્વાર ધારી આજ

ધૂમ્રજો યુદ્ધમાં સિંહ સિંહણ સમાં–
નક્કી થાશે વિજયમાળ તમારી
ચેતજો વીર આ યુદ્ધ ભક્તિમય મચ્યાં
દેવ જોતા લડત આ તમારી.– આજ

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૨૫

પ્રભુજી ક્યારે ?

[રાગ–સારંગ]

પ્રભુજી તીમિરભર્યાં ભારતને ક્યારે ઉજાળશોરે ?
નાથજી ! પરવશતા પિંજરથી સિંહ છોડાવશોરે ? પ્ર૦

સુવર્ણ ભારત આજે સુનો–કુદરતનો એમૂલ નમુનો
સ્વર્ગિય સુંદરતાથી ક્યારે સજાવશોરે ? પ્ર૦

કહો દયામય ! ભારતમાતા, સિંહસમાળ જેનાં મદમાતાં
વિશ્વ સકળ એ ચરણે ક્યારે નમાવશોરે ? પ્ર૦

સ્વદેશ સાટે જગ ઝુઝનારા–મરતાં પાછા નહિં પડનારા.
સત્યાગ્રહી વીરોમાં શૌર્ય ફૂરાવશોરે ? પ્ર૦

ભારતનાં બાલુડાં પ્યારાં–મુક્તિ–મુક્તિ જપ જપે બીચારાં
સ્વતંત્રતાની પરમ જ્યોત પ્રકટાવશોરે પ્ર૦

દેશ અમારો–અમે તમારા–અમર આશ સફળી કરનારા.
અભિમમ–મુક્તિ–પ્રભુજી ક્યારે અપાવશોરે પ્ર૦

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૨૬

જીવનનાં નૂર

[રાગ–મારા કેશરભીના કંથ હો.]

આવો કોડીલા કંથ સુજાણ હો–ઝીલીયે જીવનનૂર.
ઘનગનતી નવચેતના હો, ઉછળે આનંદપૂર.
રગરગમાં રસબિંદુડાં હો, પૂરે આંતર સૂર રે ! આવો.
ચાલો ચતુર જગ ચોકમાં હો, ગર્જન ઘોર ગંભીર.
પડ પથરાયાં કારમાંરે, દેશ છવાયાં તીમિર રે ! આવો.
પરવશતા પડે સોંસરીરે, દુઃખાં ચીરે પ્રિય પ્રાણ !
સાવજ પિંજર થેકતોરે, ગુલામી સાલે સુઃનણુરે ! આ.
ગામરતા પટરાણીયેરે, કુસંપ સાહેલી સાથ.
કલેશના કામણ કુમળેરે, દેશભરી ભુજ બાથરે આ.
વિદ્યા કળા કૃષિ કંથળરે, શ્રીનાં વિદેશ પ્રયાણ.
સોનાનો દેશ સુનો પડયોરે, જાગો જાગો પ્રિય પ્રાણુરે આ.
સાવજ રણશૂર દેશનારે, ધરા ધુજાવતા વીર
તેના તનુજ બની રાંકડારે, જકડાયા જંજીર રે આ.
દેશસેવક ! હું સેવિકારે, કફની ધરી ખાદી અંગ.
સ્વાર્પણ ખેલ સજોડલે હો, ખેલી જગાવીયે જંગરે આ.
અમુલખ અવસર લાધીઓરે, શુણો મુક્તિ રણનાદ.
મણિમય દેશના દીવડારે, ચમકાવો આત્મ પ્રતાપરે આ.

ARCHIVES OF INDIA
NATIONAL

પ્રેમના પરાગ

[રાગ–કુંજલડીરે સંદેશો હમારો]

પ્રેમના પરાગ પથ્યા વિશ્વને ઉજાળતા.
ચેતના નવિન જગાડતા— સાહેલડી.
ઘરઘર સ્વરાજ્ય મંત્ર ઘેરા શા ગાજતા.
કર્તવ્ય પાઠ પઢાવતા— અલબેલડી. પ્રેમના.

આત્મત્યાગ મહામંત્રથી જીવન કરી ચકચુર.
સેવા યજ્ઞ બલિ થતાં વાધે—નવલું નૂર.
દેશના કલ્યાણ વિષે દેહલડી તાવતાં
પ્રાણ સંકટો એ સુહાવતાં ! ઓ બ્હેનડી. પ્રેમના

પરમ પ્રેમ પરમ્પરના–અનહદ નાદ શ્રવાય.
મન જપતું ઓંકારને ચિદાનંદ ઉભરાય.
એવા અંતરીયે પ્રભુ પોતે પધારતા
સ્વર્ગ સમુ વિશ્વ-તો બનાવતા ! રસવેલડી ! પ્રેમના

સ્વદેશનાં વ્રત ધારીને સ્વધર્મમાં રહી લીન.
સત્ય સ્વરાજ્ય સટે ધરી–સત્યાગ્રહનું બીન
મોહ અને માનને તો મનથી વિસારતાં.
સૂરતો સ્વાતંત્ર્યના આલાપતાં ! ઓ સૈલુડિ ! પ્રેમના

આત્મસમું જગ ભાળતાં–હું–તું ચાલ્યુ જાય.
મહામૈયા પદ પામતાં–પામરતા વિસરાય.
મુક્તિરણ આહલેક–ઘર ઘરમાં ગજાવતાં.
મણિમય જીવનને બનાવતાં! અલબેલડી. પ્રેમના

૨૮

મુંબાઇ નગરીને બાપુના આશિર્વાદ

[રાગ–પ્રભાતીયાનો]

ધન્ય મુંબાઇ નરનારીઓ–તમને શાં શાં વખાણું ?
કેવાં તપ્યાં તપ આકરાં–આવા ત્યાગી ન જાણું. ધન્ય

મેંતો જાણ્યું લાડીવાડી ને વ્હાલું મુંબાઇને નાણું,
દેશે બલિદાન કેમ એ, હિમ્મતનું ના ઠેકાણું. ધન્ય

સગવડીયો ધર્મ પાળતા–ભરે ખીસ્સાં ને ભાણું,
જેલ લાઠી કેમ ગોઠશે ? કરવા મુક્તિનું આણું. ધન્ય

ફેશન ફસી નારી કાંગલી એ શેં સેવિકા થાશે ?
છાયલ વાયલ ઓઢનારીથી તકલી કંતાશે ? ધન્ય

આજ પ્રતિતી થઇ ગઇ મુંબઇ શૂરીલી નગરી,
મોજીલી તેવી કર્તવ્યમાં યુધ્ધે હસતાં ઉતરતા. ધન્ય

સિંહ સિંહણ બલિદાનથી–મારી છાતી ઉછળતી,
સાચી સેવા તારી જોઇને–મારી આશાઓ ફળતી. ધન્ય

નિશ્ચય સમજો ભાંડુડાં–અંતે વિજય તમારો.
અણુમય વિશ્વે પ્રકાશશે–તમ સુયશ સિતારો. ધન્ય

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૨૯

મારા રીબાય છે

[રાગ–મોહી રહ્યો છું મંદ હાસ્યમાં]

માવડી આ તમારી રીબાય છે, ઓ બહેની આજે !
માવડી આ તમારી રીબાય છે.
બેડી જડી છે, આંખ આંસુ ન માયે, શાંતિના સોણલાં ન એને જરાયે
લજ્જા તો એની લુંટાય છે. ઓ બહેની.
છૂટા છે કેસ ઉડી ગઇ છે ગુલાબી, તે દિ અનેરી એની દૈવિ પ્રભા શી !
દેવડી એ દુઃખમાં દબાય છે. ઓ બહેની.
દેવની દુલારી--પુષ્પ પરિમળ કુંવારી, જગમાં ગાજે એની યશની સિતારી.
અર્ધ અંગ ઊઘાડુ રે ! હાય છે ! ઓ બહેની.
તમારે તો હેમ હીરા હીરચીર અંગે, મિષ્ટાન વૈભવો વિલાસ રાગ રંગે
કયા મુખે તુંથી આ કરાય છે ? ઓ બહેની.
માડી પીડાય મોજ પુત્રી ન ત્યાગે, કેદમાં મા મોટરો તું ગ્હાવવાને માગે
ધીક્ ધીક્ જ્યાં ત્યાં કહેવાય છે ! ઓ બહેની.
સિંહણ સુતાને શું શું આજેરૂં કહીએ? તેજીને ટકોરે એક સાનમાંજ દઇએ
ભારતની હાકલ શણાય છે ? ઓ બહેની.
શાંતો વણોને ખાદી સાદી સંભારો, મુક્તિ રણમાંહી ચંડી મોખરો તમારો.
મણિમય-મા-તોજ સુખી થાય છે ઓ બહેની.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

અમારા કેશરીયાં

[રાગ–મારે આજની ઘડિ છે રળિયામણી જો]

અમે કાપ્યાં કેશરીઆં આજથી રે,
લીધા સેવાના ભેખ–દેશ દાઝથી રે! અમે.

અમે ભારત મૈયાની ભોંધી પુત્રીઓ રે!
ભાત ભક્તિ ભરી સાવિત્રીઓ રે! અમે.

અમે પ્રેમને પવિત્રતાની દેવીઓ રે!
શક્તિ અવતાર ચંડીકા જેવીઓ રે! અમે.

અમે પ્હાડને પદ્માસને ફોડીએ રે!
દૃષ્ટિપાતે આકાશ તારા તોડીએ રે! અમે.

અગ્નિ વરસે ને નેહુ નયન નીતરે રે!
પ્રલય કાલના અંગાર આંખથી ઝરે રે! અમે.

અમને ચત્તા જુલ્મો ન ડગાવી શકે રે!
લાઠી ગોળી ન અમને હઠાવી શકે રે! અમે.

દેશ સ્વાતંત્ર્ય યજ્ઞ બલિદાનમાં રે!
દીધાં દાન અમે જાત અને જાનનાં રે! અમે.

રક્ત લીલનાં કાઢીને વસ્ત્ર રંગીયા રે!
બાંધી ધારી વિદેશી ફગાવીયાં રે! અમે.

મુક્તિ રણમાં ઝુમીશું પ્રાણ પાડશું રે!
પણ કેશરીઆં કદી ન લજાવશું રે! અમે.

કરી કેશરીઆં બહેનો સૌ આવજો રે!
મળ્યો મોંઘો અવસર ના ગુમાવશો રે! અમે.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૩૨

ગાંધી ગુણકિર્તન

[પાણી ભરવા હું ગઇતીરે–રાગ]

આવો આવો સાહેલી રે !–ગાંધીજીના ગુણ ગાવા,
સખિ ! થાને તું વહેલી રે !–મુકિત મંદિર જાવા. આવો.

સાખી. ભારત મૈયા ચરણુમાં–એડી આજ જણાય !
વજ્ર સાંકળો તોડવા–કોથી હામ બીડાય ?
એ તો એક જ એવા રે–મોહન–મા–ને મુકત કરે !
તન–મન–દ્રવ્ય દેવા રે–પાછું ન ડગલું ભરે ! આવો.

સાખી. પદ–ધન–વૈભવ ત્યાગીયાં–કુટુંબ ને પરિવાર !
ફકીર બની માડી તણો–કાંતે સુતર તાર !
સત્યાગ્રહ–મંત્રે રે !–અહિંસા મંત્ર જપે
સબરસ સંગ્રામે રે !–વયોવૃદ્ધ જેલ વસે ! આવો.

સાખી. સંત–યોગી–દ્રઢ નિશ્ચયી–મુક્તિ રણ સિરદાર !
યુગ–અહિંસક–દિવ્ય એ સાચો–યુગ અવતાર !
રાજ તાજ વિનાનો રે !–જગતને ધ્રુજાવે !
મણિમય ચેના વહે ને રે !–મૈયાની આંખ ઠરે આવો.

ARCHIVES OF INDIA
NATIONAL ARCHIVES

ઉઠો

[પ્રભાતી રાગ]

ઉઠો બંધુ બ્હેનો જાગો, આળસ નિદ્રા ત્યાગોરે,
મુક્તિ રણે રણતૂર બજે છે, સજ્જે કેશરી વાઘો રે—ઉઠો.

રાત છ્વાણી પરવશતાની, નયને ઘેન ભરાણુ રે,
સારાસાર ભૂલ્યા-અજ્ઞાને, ભાણું ભમું લુટાણું રે—ઉઠો.

સ્વર્ગિય વાડી લીલુડી લચેલી, લક્ષ્મી શારદા રમતાં રે,
આજ બન્યાં વેરાન-સ્વર્ગનાં અજવાળાં આયમતાં રે—ઉઠો.

ધર્મ શાંતિ ને સંપ સમૃદ્ધિ-ઉદ્યમ કળા રીસાણાં રે,
શૌર્ય ટેક માતૃભક્તિ ને સ્વાર્પણ વૃત વિસરાણાં રે—ઉઠો.

ભુલ્યા કાંતવું વણવું દળવું-પ્રભુ મંદિર પૂરાયા રે,
કેથન ફસીયાં નરનારી સૌ-આજ દિવસ શા આવ્યા રે—ઉઠો.

હજી સમય છે ઉઠો જાગો માડી-હાકલ પાડે રે,
મણિમય નવલ પ્રભાત ઉગે જો—સૌએ નિન્દ્ર ઉરાડો રે—ઉઠો.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

જેલ જવાના કોડ

[રાગ. આછી સુરંગી ચુંદડીરે—ચુંદડી રાતી ચોળરે—રંગીલી
લાલસુરંગી ચુંદડીરે]

પિયુડા શુણ મોરી વિનતીરે—જેલતણા મને કોડરે
પિયુજી ! લ્હાણાં અનુપમ જેલનારે.

પ્રાણ તમે પણ ચાલજો રે, આપણ જઇશું સંજોડ રે સ્વમિજી—લ્હાણાં.
રામ સીતા વનવાસમાંરે, સાથે ખમ્યાં દુખ ક્રોડરે-પ્રિતમજી—લ્હાણાં.
દમયંતીને નળ રાયનીરે—દુખે વિખુટી ન જોડરે—વ્હાલમજી—લ્હાણાં.
અંધારી કોટડી જેલનીરે—જાતાં મુકીશ મરોડરે—દિલારામ—લ્હાણાં.
ભાખરી ઘેબર માનશું રે, મજુરી કરૂ તનતોડ રે—સલુણા—લ્હાણાં.
ચકી પીસુ પ્રભુને સ્મરીરે, મરતાં નં હારશું હોડ રે, સાહેબજી—લ્હાણાં.
ટેક તજુ ન સત્યાગ્રહીની, શિયળ સાચવશું અજોડ રે, જીવનધન—લ્હાણાં
જાવા દઉ નહિં એકલારે, સરજી પ્રભુએ જોડ રે—પ્રાણેશ્વર—લ્હાણાં.
એકલડાં ઝુરી મરૂં રે, સુખ દુખે સહચાર કોડરે—વ્હાલીડા—લ્હાણાં.
આલો ચતુર ઉતાવળે રે, ઝુલીએ સેવાને હિડોલરે—પીયુજી—લ્હાણાં.
જનમ્યા જેલે શ્રી કૃષ્ણજી રે, માચી મણિ જેલ ગોકુલ રે વાલેશ્વર—લ્હાણાં.

ARCHIVES OF INDIA
NATIONAL ARCHIVES

મરના સીખા દો

પ્રિયતમ યે મંત્ર હરદમ–રટના મુઝે સિખા દો.
'જય માતૃભૂમિ' દમદમ–ભરના મુઝે બતા દો. પ્રિયતમ.
જીસ માને અંન્ન જલસે–યે દેહકુ બનાયા.
ઉસકે લીયે પિયારા–મરના મુઝે સિખા દો. પ્રિયતમ.
જીસ ગોદમેં મૈ લેટી–કહેલાતી હિન્દ બેટી.
ઉસકે કદમ્મે સ્વાપંન–કરના પિયુ બતા દો. પ્રિયતમ.
ઇસ તુચ્છ નારી કાયા–તૃનવત્ જગતકી માયા.
સ્વામિન જોહાર હસહસ–કરના મુઝે સિખા દો. પ્રિયતમ
અવતાર ફીર ભી પા–લું. મા હિન્દ ગોદ આ–લુ.
'મનિમય' ચરનકી ધૂલી–પાતા મુઝે સિખા દો. પ્રિયતમ.

કનૈયાને આમંત્રણ

[રાગ–પ્રભાતીયાનો]

જાગને જાદવા–સખરસ લુંટવા–લુંટી આખણુ હરે હષશ થાકયો.
ગોપ ગોપી ભલાં–હોંશે મહિ આપતાં–લેશ સખરસ સટે લાઠી લાંતો. જા.
દેશના સાગરો–સભર સખરસ ભર્યા–દેશની માલકીનો ગણાતો.
આજ પરદેશી ભુખ્યા ઘણી થઇ પડયા–કાંકરી સાટ દે વજ્જ લાતો. જા.
આજ પરવશ પડયો–દેશ તહારો અલ્યા–ગોકુળે મ્હાલતો માલ ખાતો.
તહારી માત ભૂમિ-કાન ભૂલી ગયો, એના દુખડાં અલ્યા જો જરા તો ! જા.
ગરૂડ ચઢી કાનજી મુકી લક્ષિમ સતી-ઘડિક ભારત વિષે તો પધારો.
ધર્મ સાટે તું ધાનાર અવતાર લે–તેત્રી કોટિના શરણે પોકારો–જા.
ગોરસાં બહુ લુંટયાં–આજ સખરસ લુંટી–લાઠીભાવા ધરાસણુનો વારો
વળી વડાલા જતાં, જરૂર મુંબાઇ થઇને, આજાદ મેદાનનો લહાવ ન્યારો–જા.
આવ જલ્દ કાનજી–રૂદન શરણાતા નથી ? કાલ ગોકુળનો ગોજ વારો.
દેશને અખૂટ બળ આત્મનું આપજે, અચળ વિશ્વાસ મણિને તમારો. જા.

૩૫

પ્રિયતમાની–ખાદીની સાડી માટે યાચના

પિયુજી મને ખાદીની સાડી પહેરાવો !

વાયલનાં છાયલ, સેટિનનેા ચણીયેા ને મખમલ ચેાળીનેા અલાવેા.
ભરે બજારે મર્યાદા લુંટાવે, એવા પેાષાકને જલાવેા ! પીયુજી

અર્ધાના કપડા પર આઠની ફેશન, દરજી શિલાષ પાંચ દાવેા !
ધેાલાષ દેાઢ, અંધ'અંગ ઉઘાડુ, નિલ'જ એ વેશ દરનાવેા ! પીયુજી

દેશનાં તમામ દામ જાય વિદેશે, એકના અનેક દષ આવેા
પતિને રિઝાવવા પહેરે સતી–આતેા લેાકેા રીઝાવવાનેા લ્હાવેા. પીયુજી.

ભલી રૂપાળી મારી ખાનદાન ખાદી, દેશના કારીગરેા ખટાવેા.
મર્યાદા સાચવે ને ખર્ચા ઘટાડે, વહેલા વહેલા પિયુ લાવેા. પીયુજી

ફેશન વિનાની ભલે બરબચડી જાડી, એથી શું કામ શરમાવેા ?
ખાદી તેા આપણી ને વેાયલ વિદેશી. કાંઇક તેા વિચાર દિલ લાવેા. પીયુજી

નટ લેાકેથી લજ્જા એ રક્ષતી, આવે પવિત્ર ધર્મ ભાવેા.
સાદાષ શાંતિ ને લાગે ઠરેલપણું, ખાદી ખુબી દિલ ઠસાવેા. પીયુજી

આજથી પ્રતિજ્ઞા વિદેશી ન વાપરૂ, ખાદી એ વસ્ત્ર ખરાં જાણેા.
દેશને ઉદ્ધારનાર મુક્તિ અપાવનાર, પ્રિયતમ શું કામ તલસાવેા. પીયુજી

પ્રાણ જતાં પણ ખાદી ન છેાડુ, સારેા માઠેા પ્રસંગ આવેા.
પાપથી ભરેલાં વસ્ત્રેા બહુ વાપર્યા–મણિમય ખાદીનેા ખરેા લ્હાવેા. પીયુજી

ARCHIVES OF INDIA NATIONAL ARCHIVES

ભૂષણ અને કર્તવ્ય

[રાગ–માલણ ગુંથી લાવ]

ભૂષણ કહો કેમ બહેનાંઓ ઘરશો ?
પહેરી જીવન સફળ કયારે કરશો ? ભૂષણ૦

દેશ સુતો આળસ સોડય તાણી, કાન્તિ કનક કળા તો રીસાણી
આવી પરવશતા ઠકરાણી. ભૂષણ૦
એવે પ્રકટી ઉષા લાવી ગાંધી. ફુંકી શંખ ટાળી નિન્દ આંધી.
મહામૈયાઓ પર આશા બાંધી. ભૂષણ૦
તમે પ્રસવ્યાતા વીર કુમારે'. કૃષ્ણ ધર્મ પૃથુ શા હઝારો.
વીર માતા છો કેમ વિસારો ભૂષણ૦
કેમ શોભે કનક અલંકારો, છોડો વાયલ છાયલ હીરા હારો.
દશા દેશની હૈયે વિચારો. ભૂષણ૦
કારાગ્રહમાં છે વીર હજારો. ગાંધી જડીમા જંજીર શાને ધારો ?
બહેનો મૈયાઓ દિલમાં વિચારો. ભૂષણ૦
નાગો ભુખ્યો પરવશ દેશ પ્યારો. વસ્ત્રાભૂષણ કયા મુખે ધારો.
હૈયુ હોય તો અશ્રુ હા સારો. ભૂષણ૦
થયો થયો દેશ ફકીરી અત્યારે, સત્યાગ્રહની ભભૂતિ તમારે.
કાયા કલેશની કફની મા ધારે. ભૂષણ૦
ગુંજો ગુંજન ત્યાગ સિતારે, 'મ્હારો દેશ' એનાજ પોકારે
કહો ગજશે ઘર ઘર કયારે ? ભૂષણ૦
તમે રેંટિયો---તકલી સંભારો. દારૂ તાડી પીનારાને વારો.
બીજો દેશ રક્ષાનો ન આરો. ભૂષણ૦
આશા ઉજવળ તમમાં હજારો. ચણ્ડી સ્વરૂપ હવે મારો.
સાચા મણિમય એ અલંકારો. ભૂષણ૦

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

આપણું કર્તવ્ય

[રાગ–પ્રભાતીયાનો]

જાગજો હિન્દી બંધુ અને બ્હેન સૌ–રાત પૂરી થઇ વાયુ વ્હાણું
ત્યાગી શય્યા ઉઠો સુયં માથે ચડયો–સરસ કર્તવ્યનું આવ્યું ટાણું.
જાગજો૦

મોહ ફેશન તણા ઘેનમાં ઉંઘીયા, હિન્દ પરતંત્રતામાં ફસાણું.
ઘોર અંધાર ઘરઘર ગુલામી તણો, વ્યાપીઓ વર્ષ વિત્યાં અઠાણું.
જાગજો૦

કાંતવું ત્યાગીયું, વણવું વિસારીયું, જીવન પરવશ થયું જરૂર જાણું.
ટોપીવાળા ભુખ્યા આવતાં હિન્દમાં, દેશનું જીવન ધન બળ લુટાણું.
જાગજો૦

ભ્રષ્ટ વસ્ત્રો ધર્યા અંગપર ત્યારથી, ભારતી માતનું દિલ ધવાણું.
કાંતી વણી વસ્ત્ર દેશી ધરો અંગપર, મણિમયી મુક્તિનું થાય આણું.
જાગજો૦

ખાદી સાડી

[રાગ–માલણ ગુંથી લાવ]

સખિ ! કયારે ઓઢશો ખાદી સાડી, હાથે કાંતી વણી હોય જડી ?
તમારો ચણિયો ગુલાબી વાયલનો, ચોળી ફેશનની રંગછાયલનો
હવે ત્યાગી દો મોહ મલમલનો. સખિ૦

ફસ્યો ફૅશને દેશ બિચારો, પરતંત્ર થયો દેશ પ્યારો,
દશા દેશની સજ્જની વિચારો. સખિ૦
જાય નાશી પવિત્રતા પ્યારી, મર્યાદા લોપાય તમારી,
એથી જડી ખાદી વસ્તુ સારી. સખિ૦

સાદે વેશે જીવન જો જીવાયે, નારી જન્મ સફળ કહેવાયે,
સેવા દેશની સહુજ કરાયે. સખિ૦
ત્યજો મોહ ફૅશનની ખુમારી, બચશે જેથી લક્ષ્મિ તમારી,
ધર્મ કુળવટ લજ્જા સંભારી. સખિ૦
ખાદી વસ્ત્ર સ્વદેશી ધારો, શિયલ ધર્મ નીતિને સંભારો.
સાચા મણિમય એ અલંકારો. સખિ૦

CHINESE ORIGINAL ARCHIVE INDIA

દિવ્ય પ્રકાશની યાચના

[ઝીણા ઝરમર વરસે મેહ. એ રાગ]

પ્રભુ ! જીવનપંથ ઉજાળ-તિમિર છવાયાં છે.
શ્યામલ ઘેરા અંધાર-પડ પથરાયાં છે.

સ્વતંત્રા રિદ્ધિ સિદ્ધિ ગઇ, પરવશ પરને હાથરે
જગતવંદ્ય અમદેશ હતો શું ? આજ દશા શી ? નાથ ! તિમીર
હતી હેમશાળા તે સ્થાને, કસાઇખાનાં હાયરે !
ગોશાળાઓના ટેકાણે -ગાયો આજ કપાય ! તિમીર
યજ્ઞ થતા જ્યાં-વેદઘોષના પુનિત મંત્ર ઉચ્ચારરે
પશુ ભૂંજાતાં હાડમાંસના ગંજ તણો નહિં પાર. તિમીર
દયાદેવી મંદિર અજાડાવે, હિંસા મૂર્તિમંતરે !
પ્રીતિદેવીની પાટે ગાજે, ધર્ષા મોહ અનંત. તિમીર
ગિરિશ્રૃંગે મુનિધ્યાન સ્થાન ત્યાં ઉંડી ખીણ વિકરાળરે
ભવ્ય મંદિરો ગગન ગાજતાં, ત્યાં છે આજ મશાણ. તિમીર
દેવધામમાં અસૂરો નાચે, શ્રી શારદ સંતાયરે.
સંપશાંતિને સ્થાને ધર્ષા, દેશ કુસુંપ છવાય-તિમીર
ગગન ગાજતી છપ્પન ઉપર ભુંગળ-એ વ્યાપારરે
આજ દલાલી રહી કળા ઉદ્યમ સૌ દરિઆપાર-તિમીર
સુવર્ણ કયારી-નંદન વનશો ભારત હતો રસાળરે.
આજ છવાઇ કાળી રજની-પ્રભો પુનઃ અજવાળ-તિમીર

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૩૯

રેંટિયા

[ચાલો ચાલોને જળ સિંચવા-રાગ]

મીઠો મીઠો રે મારો રેંટીયો ! સાહેલી રે !
મોંઘા મૂલા છે એના તાર ! જાગે શા ઝણકાર ? મીઠો.

સાખી. સુંદર ચક્ર સોહામણું–અદ્‌ભુત એની ત્રાક
ગુંજે ગીત સ્વરાન્યના - વેદ ગીતાના પાઠ.
ઉજળી પુણીના તાર કાંતો ! સાહેલી રે
એના લાખેણા લેવા લ્હાવ ! હૈયે રાખો સદ્‌ભાવ ! મીઠો.

સાખી. ઉદ્ધારક અમ દેશનો–રિદ્ધિ સિદ્ધિ સહામંત્ર.
સત્‌યુગ ભારત પ્રેરવા–સાયુ–તેજી–તંત્ર.
ટાળે ગરિબી– અંધકારને ! સાહેલી રે !
ઢાંકે એ ભારતી દેદાર ! નોંધારાનો આધાર ! મીઠો

સાખી. ચક્ર સુદર્શન- વજ્ર એ ! કરે ગુલામી નાશ !
કરો પ્રતિજ્ઞા કાંતવા ! પ્રકટે મુક્તિ પ્રકાશ !
કાંતો બંધુડાં બધાં દેશનાં ! સાહેલી રે.
આવે સ્વરાજ્ય ઘેર ઘેર ! મણિમય લીલાલ્હેર ! મીઠો.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૪૦

વાડી કેરો ભોલાડી

[રાગ–ઝીણા ઝરમર વરસે મેહ]

જાગી જાગી જૂલમની જ્વાળ–ભડભડ સળગે છે.
લીલી વાડીમાં આજ તો અંગાર–સીતમના પ્રજળે છે.

નદીઓનાં ઘેરાં નીર સુકાયાં– કરમાઇ સંપ પુલમાળરે.
લક્ષ્મિને શારદા બે લોચન લ્હેરાતાં–ભારતી જણાય નિર્માલ્ય–ભડ

કલ્લોલતા પુલવાડીમાં રાજહંસ–એવાં આ ભારતીનાં બાળરે.
વ્યાકુળ અગ્નિની જવાળાના ધુમાડે–નોંધારાં આજતો બેહાલ–ભડ

ધરા ધુજાવતા સિંહ પડકારે,–જેનું જગત હતું દાસરે.
આજે ગુલામીની આગે દઝાય–રગ રગ મુક્તિની પ્યાસ–ભડ.

ટહુકે ગજવતા લ્હેરાતી વાડીયો–મોરલીયા તરવૃંદરે !
ઝેરી શિકારે તિર કાંઠલે વિંધે, સળગાવ્યા સ્વર્ગના આનંદ–ભડ.

ચુસ્યા અમૃત વળી વર્ષા સુકાવી, વાડી ભેલાડી ગુલઝારરે
પાષાણ હૈયાનો કયાંથી તું આવ્યો,–તોડયા તું શાંતિમિનાર–ભડ

જવાહ્રાને ઠારવા–દેવો ઉતારવા–આવો સો પુલડાં ઉદ્યાનરે !
અહિંસા–વૃત્ત–તપ–ત્યાગને સત્યાગ્રહે, થઇ બે હસીને કુર્બાન–ભડ

મોહનની મુરલી અમૃત ઉછાળશે, અગ્નિતણા શા ભારરે !
શ્રદ્ધા અચળ તો વાડીયે ખીલશે, મણિમય ભારતને દ્વાર !–ભડ.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

કેશરીયાં

[રાગ. મીઠડાં ગોરસ લ્યો ગોરસ લ્યો]

આજ તો કેશરીયાં ! કેશરીયાં !
કરો ભારતનાં નરનાર રે–આજતો.
ખેલો ખાંડાંના ખેલ ને પડકારરે–આજતો.

સાખી–નણદલ વીરનાં આંજજો–ઘેરાં મદલર નેણ
સજાવી વાધા કેશરી–દેજો કેશરીઆંનાં કહેણ રે–આજતો.

સાખી–અશ્વ પલાણ્યો થનગને–વાટડી જોતો દ્વાર
વિજય માળ પહેરાવીને–કરી તિલક તું દેજો વિદાય રે–આજતો.

સાખી–મર્દ મુછાળો નાથલો–રણ ધુમ્યાના કોડ
વિજય વરે કે અપ્સરા તણી–વરમાળ પહેરવાની હોડ રે–આજતો.

સાખી–બહેન ! તું તો સિંહણ શરી–રણચંડી અવતાર
ધુમ્રવાટે નિર્મળ ઉડે–એવા લશકારજો લલકાર રે–આજતો.

સાખી–મચ્યાં ઘોર રણ મુક્તિનાં–માર માર પોકાર
થેક શહિદો ખપ્પરે–રણઘેલાં ગાજે નરનાર રે–આજતો.

સાખી–કેશરીયાં દેશે કર્યાં–માડી બહેનાં ઓવારણાં
મણિમય મુક્તિ યુદ્ધમાં–જોણું નામર્દ પૂંઠનો દેનાર રે–આજતો.

CHINESE OF INDIA
NATIONAL ARC

બાળ બાપુ ચેલો

[સાહેલીનો આંબો મોરીયો-રાગ]

તાંબાકુંડી તે અમૃત રસ ભરી, માંહે નાંખ્યારે કેશર ને ગુલાબ;
સાહેલી એ કોણ આરોગશે ?

મારો લાડીલો સૈનિક દેશનો, એને શોભેરે ખાદીના વેશ !
સાહેલી એ રસને આરોગશે !

સોના ઝારી તે દુધલડે ભરી, માંહે નાંખ્યારે સાકર ને બદામ સા.
મારો હોંશીલો રાજલ હંસલો, કાંઇ ચાલ્યોરે મુક્તિરણ મેદાન સા.
રૂપલાં થાળી તે પાન બીડાં ભરી, માંહે નાંખ્યારે સોપારી લવંગ સા.
મારો ફોડિલો બાળ કુમારલો, દેશ સૈનિક રે સત્ય પ્રકતર અંગ સા.
ફુલ્યાં ખિલ્યાં પુષ્પો સુરભિર્યાં, રણુમાળા એ કોના કંઠે સુહાય સા.
કુંવર કેલાશએ-સાવ જ બાળ શો ? રણે ચઢતોરે-મુખે વીર શ્રી સોહાય સા.
હાથે કાંતી વણી ખાદી ટોપીએ, વળી ખાદીના સધળા પોષાક સા.
ગાંધી ચેલો ચતુર શિરોમણિ, જેને હૈયેરે દેશદાઝ ન માય.
મણિમય બાળ એ પહેરશે !

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

સ્ત્રી શક્તિને–

[તમે અજાણ્યા અમે જાણીયે રે રામ]

જાગો બ્હેનો સૌ ભારત દેશની રે ! ઉંઘ આળસ તજી દ્યો હવે મેથની રે

જેથી પ્રકટે સ્વાતંત્ર્યનો ભાણુ રે !

મધુરી મૈયા ! બ્હેનાં ! જાગજો રે !

અંગ વિદેશી વસ્ત્રે અભડાવીયાં રે ! મોહ ફેશને મન વટલાવીયાં રે !

ભારત મૈયા દુભાવી ! અન્નાણુ રે ! સલુણી મૈયા !

ભૂલ્યાં રેંટીયા તકલી ને કાંતવાં રે ! ધાર્યા વેશ અછકલા જૂજવા રે !

ખાદી ખોઇ, મા ! જીવન પ્રાણુ રે ! સુભાગી મૈયા

દેશે સ્વરાજ્ય યુદ્ધ છે આદર્યાં રે ! મહા મૈયાઓને પડકારીયાં રે !

આવો ! મણિમય–રણ હો સુજાણુ રે !

મધુરી ! મૈયા બ્હેનાં ! જાગજો રે !

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૪૪

શ્રી. કમળાદેવીને

[સોરઠા]

સિંહણ શી શૂરવીર ! ઉભરાતું બળ આત્મનું
ગૌરવભર ગંભીર ! કમળા દેવી ગાજતી
મુખ પર દિવ્ય પ્રકાશ દેશ રમે હસતા મુખે
રગ રગ શ્વાસે શ્વાસ દેશભક્તિ પડકાર છે
મંડાર્યા મંડાણ– દેશ તણા સ્વાતંત્ર્યનાં
સેવા રણુનાં લહાણ કમળાદેવી આવીયાં
ભારત તારણહાર મોહન સંત સેનાપતી
કર્યો પ્રચંડ પડકાર બલિદાન સર્વસ્વનો
ડરકણ દિલડાં ચાહ થરથર ડર ભરપુર હતો
સત્તાના સદ્‌ભાવ સાથે સૈનો કાઢીયો
કમળ સુકોમળ એજ કમળાદેવી રણુ ચઢી
સત્યાગ્રહની રહેજ ઓળોટી નિર્ભય બની
સોળ શુક્રમે માસ પકડાઇ પ્રાતઃકાળમાં
ત્રિરંગનાને વાસ જેલ મહેલ નવ માસનો
જેલ મહેલ ઘર વાસ જેને મન સરખાં સદા
દેશ ભક્તિના હાસ સદાય હસવાં માણુતા
જાવજ શૂર ચલકાર કમળા હોય લગાવતી
ધન્ય ક્ષીણ પડકાર મડદાંને ય ઉઠાડતી
કમળાદેવી ધન્ય ચટ્ટોપાધ્યાયી ખરી
વંદન ! નમન ! અનન્ય ! દેશભક્ત બલિહાર તું
જાતાં એક અનેક કમળાદેવી પ્રકટશે
અસ્થિમય પ્રભુ જામ ટેક પલ્લે રહી નિભાવજે

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

૪૫

શ્રી. કમળાદેવીને અભિનંદન

[ગઝલ]

કમળા સુકોમળ કેળ જેવી, વજ્ર સમ પ્રબળા બની,
અબળા મટી પ્રબળા બની, કમળા ખરે સબળા બની.
સ્વાતંત્ર્ય શંખ સુણી શુરી, સીંહણ સમી ગર્જી રહી,
રણયુદ્ધના મેદાનમાં, ઝુકી પડી નીર્ભય થઇ.
સૌંદર્ય સ્થાને વીરતા, શાંતી છતાં શકતી વહી,
ભારત ચરણ જંજીર, મુકતી કાજ એ તત્પર થઇ.
મયદાનમાં એ દૈવી મુર્તી– સર્વને દોરી રહી,
રણ-પ્રાણ ભોગે ગગન ભેદી, ગર્જના ગર્જી રહી.
ધન્યોલાબ ઝીન્દાબાદ શબ્દો, રગરગે થડકી રહી,
પરવા તજી કાયા અને, માયા તણી ભડકી રહી.
સત્તા ગણે ના કોઇની, સ્વાતંત્ર્ય ઝુન્ડાને ગ્રહી,
લક્ષાવધી સૈનીક દોરી, મુકતી પથ ચાલી રહી.
મે શુક્ર તારીખ સોળ, પ્રાતઃકાળમાં પકડાઇ ગઇ,
નવ માસ જેલ નીવાસની, શીક્ષા સુણી હસતી રહી.
સાચી સુપુત્રી હીંદ મૈયાની, કમળ જીતી ગઇ,
ઇતીહાસ ભારત ચોપડે, તું અમરતા પામી ગઇ.
પ્રકટો અમારા ભારતે, લક્ષાવધી કમળા અહીં,
મણીમય બળે મુકતી, ચરણ તુજ વંદના કરવી રહી.

ARCHIVES OF INDIA
NATIONAL

પુત્રોને મા-નાં તેડલાં

રાસ.

[રાગ-મારે આજની ઘડિ રળિયામણી જો]

આજ તેડાં માડી કેરાં આવીયાં જો
સાથે સંદેશડા વળી કહાવીયા જો—આજ
પુત્રી ઝુરી મરૂ છું જરી આવજે જો
જડી બેડી ગુલામી તા વિસારજે જો—આજ
જન્મ આપી ઉછેરી મોટી કરી જો
તારી ભારત મૈયાનેજ વિસરી હો—આજ
મારા પુત્રો મને ભુલી ગયા જો
માતૃભક્તિ તજી અન્યના થયા જો—આજ
મારી કાંતિ કળા કરમાય છે જો
મારૂ સ્વાતંત્ર્ય આજ લુટાય છેજો—આજ
મા-ને સેવે ને રહાય કરે દીકરી જો
આશા-તારા ઉપર આંખો ઠરી જો—આજ
મને ખાદી વિના ગમતું નથી જો
વળી દાસત્વ દુખ શમતું નથી જો—આજ
પુત્રી માની ઉદ્ધારક આવજે હો
શક્તિ-યોગિની સ્વરૂપ બતલાવજે જો—આજ
ધર્મ શાંતિ ને અહિંસા ત્યાગ પાળજે જો
મણિ ભારતીનાં મુખ અજવાળજે જો—આજ

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

હવે પાછા પધારો

[જળ કમળ છાંડી–એ રાગ]

અમ પુનિત દેશ તજી તું જને ધામ અમ અભડાય છે
ધામ અમ અભડાય છે ધન ધર્મ ચાલ્યાં જાય છે અમ.
કોણે દીધાંતાં તેડલાં–સંદેશ કોણે આપીયા
પરદેશી અણગમતા પરોણા હિન્દ દ્વારે આવીયા અમ.
ગરજુ ગરીબી દાખવી તેં બાદશાહ રીઝાવીયા
દરબારમાં પેશ્વા ચરણ શિષ ટોપી કાઢી નમાવીયાં અમ.
પેસી પછી તો હિન્દમાં–તહેં ભાઇ ભાઇ લડાવીયા
અમ વતન નંદનવન અજબ વિખવાદ ધુતં જગાવીયા અમ.
પીયુ પીયુ પોકારે મોર ટહુકા કોકિલા તહેં શૂણીઆ
સ્વર્ગિય કુંદન કયારી ભાળી પાણી મુખમાં આવીયાં અમ.
ઝેરી બિછાવી જાળ માયા–ફેશનેજ ફસાવીયા
ધાડાં અરે ભુખ્યા ફીરંગી દેશભરમાં વ્યાપીયાં અમ.
સત્તા મળી દંભી ભુંડા તેં ખેલ અજબ ચલાવીયા
કપટી કુટિલ નારદ કુસંપી ભાઇ ભાઇ ઠરાવીયા અમ.
ધન ધર્મ ટેક સ્વતંત્રતા ને વીરતા વીસરાવીયાં
હથીઆર પશુ છીનવી કળા કારીગરી સળગાવીયાં અમ.
નિર્માલ્ય હિન્દ કરી કપટથી રાજ તાજ પચાવીયાં
મોટાં વચન આપી અરે વિશ્વાસઘાતી ન પાળીઆં અમ.
હાકલ શૂણી ગાંધીજીની જાગ્યા હતાં અંધારીયાં
સ્વાતંત્ર્ય સુખ શ્રી શાંતિ કેરાં સોણલાં બાકી રહ્યાં અમ.
નિશ્ચય અમારો એક છે તુજ કદમ જહિંથી લેશ જા!
અભડાવ ના પરદેશી માતા ભારતી મંદિર જરા અમ.
તુજ દેશ તુજને હોં મુબારક હિન્દીઓ જાગી ગયા
મણિમય અમારા દેશમાં તો બાર તુજ વાગી ગયા અમ.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

15

કર્તવ્ય હાકલ

[આવ્યો આવ્યો ચૈાટડાનો ચોર–લાખેણી લાડી લઇ ગયો રે રાગ]

જાગો જાગો ભારતનાં સંતાન લાખેણી ઘડિ આજની રે !
સ્વદેશ ગણી જીવન–કે–પ્રાણ હાકલ ગાંધી રાજની રે !
ઉંધ્યા ઉંધ્યા દિવસ ને રાત સેના આવી સ્વરાજની રે !
તજો મોહ ફેશન તોફાન ઘડિ આ દેશદાઝની રે !
મુકો મોંઘાં છાયલ વાયલ બ્હેન ઘડિ છે ખાદી સાજની રે !
રેંટિયા ને તકલી લ્યો તત્કાળ ચાવી સાચી સ્વરાજ્યની રે !
સુતાં સુતાં વિત્યા બહુ કાળ હવે ન ઉંઘ કામની રે !
હિન્દ મૈયા બોલાવે છે આજ દશા જુઓ સમાજની રે !
મોહન વિઠ્ઠલ વલ્લભ ને અબ્બાસ જવાહીર નહેરૂ રાજની રે !
માલવીયા મુનશી વેડે શા ત્રાસ દશા લાલાને દાસની રે !
કસ્તુરબા લીલુ હંસલ મણિબ્હેન પરિન કમળા સરોજની રે !
અનંત શહિદો અર્પાયા–અર્પાય–સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામથી રે !
આવો બ્હેની મૈયા નરનાર મુક્તિના યજ્ઞ માંડીયા રે !
મણિમય સ્વાતંત્ર્યનો ભાણુ ભારત આકાશ શોભાવીયાં રે !

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

19 34 SEP